

SZÁVITRI VAGY A HŰSÉG DIADALA.

Hindu rege a Mahábháratából.

I.

Madrászban élt egy jó király,
Jog és igazság bajnoka,
Kegyess, gyöngét oltalmazó,
Szívét s vágyait fekező.

Áldozgatott bőségesen ;
Szerették városon, falun.
Asvapati volt a neve,
Csak népe örömen örült.

Türelmes, ám gyermektelen
Volt az igazság bajnoka ;
S ezért éltének alkonyán
Emészté gond s gyötörte bú.

Vezeklett, kínozá magát,
Fiakkal hogy megáldja ég ;
Alig evett nap-hosszakig,
Megtartá szűzen hajlamát.

Megáldozott ezerszer is
A jó király Szávitrinek ;*)
Három nap egyszer étkezett,
S az is csak egy falatnyi volt.

*) Szávitri a Napisten nevének neve, a termékeynység istennője.

Tizennyolcz évet élt le már
llyen sanyarban, nagy-szűken.
Tizennyolcz év letöltivel
Kedvét lelé Szávitrinek.

A szent tűzből kilépve meg
Jelent a jó király előtt
Testben ; örömtől csillogó
Színben mutatta meg magát.

És ily szavakkal szólt a föld
Urához az áldás-adó :
«Szüzies, tiszta életed
Vezeklésed, szent bánatod
S e mélységes hű hódolat
Megnyerte kedvem rendkívül.

Kérj egy kegyet, Asvapati!
Válaszd, a mit szived kíván.
De az erénynek utjain
Ne tántorodj' meg semmikép!»

Asvapati.

Fiakért áldoztam, tudod,
Vezekelve híven, jámborul :
Fiakat adj nekem, dicső !
E családnak drága oszlopul.

Óh istennő, ha kedvedet
Leltem : add ezt, ezt kérem én !
Családot szaporítani
Szent hivatás bölcsék szerint !

Szávíttri.

Réges-régen tudom, király,
Jól ismerem már óhajod ;
Az ösatyával szóltam is.
Kértem számodra magzatot.

Az Örökvaló kedviből
Kivánságod beteljesült :
Születni fog egy ragyogó,
Gyönyörű lánykád csakhamar.

De zugolódva ellene
 Panaszra ajkadat ne nyisd;
 Ezt Brahma nagy parancsaként
 Örömmel hirdetem neked.

«Legyen!» szólott a fejedelem
 Szávitrinek beszédire.
 «Legyen hát, csak legyen hamar!»
 Esengve így végzé szavát.

Szávitri eltűnt; a király
 Viszont székvárosába tért,
 S országában lakozva hű
 Népét őrizte boldogan.

Telt az idő; s hogy a király
 Fogadalmát bevégezné:
 Legjobb nejének méhiben
 Életnek uj szikrája gyult.

És Málavi királyleány
 Ölében nőtt az ifju sarj,
 Mint kékellő, derült egen
 A csillagok királya nő.

Hogy napja jött, szült egy leányt,
 Lótosz-szemű, szép gyermeket.
 Születési nagy ünnepélyt
 Adott az örvendő király.

Áldó Szávitritől nyeré
 Cserében az áldozatért:
 Szávitrinek nevezte hát
 Örömében el atyja őt.

Gyönyörűn, mint Laksmí maga,
 Kifejlett a királyleány;
 Virágzó hajadon leve
 A deli szűz gyorsan, hamar.

Ha kuresu, bájos alkatát,
Mint csillogó aranyszobort,
Látták: suttogták mindenütt:
«Itt istenek leánya jár!»

De bár szépsége, fénye, mint
A lótosz kelyhe tündökölt:
Leverve nagy szépségítől
Nőül nem kérte senki őt.

Fejét hát megförösztí és
Az isteneknek áldozik
Szabályosan s egy szent napon
Meggördi a brahmánokat.

Majd vette a virágesomót,
Mit Istennek ajánla föl,
Király-atyja elébe ment
Mint egy istennő ékesen.

Atyja előtt földig hajolt,
Virágesomóját átadá;
Kulesolt kézzel megállt a szép
Leány atyjának oldalán.

Hogy látta a deli leányt,
Az istennökent ékeset,
Kit nőül senki nem veszen,
Szomorú lett s szólt a király:

«Lyányom, hogy nőül menj, időd
Meggjött; de senki nem vesz el.
Menj hát s keress ferjet magad,
Olyat, a ki méltó reád.

Mondd meg a férfinak nevét,
Kihez lelkednek vágya fűz;
Hadd tudjam és övé leszel.
Válaszd, a kit szived szeret.

Kegyes brahmánoktól a mit
Szentkönyvekből tanultam én,
Hallgasd meg azt szép gyermekem,
Vésd jól szivedbe a szavam :

Ki lyányához vót nem szerez,
Bűnös apa ;
Nejével ki híven nem él,
Bűnös a férj.
Ki anyját, apja özvegyét,
Nem védi meg : bűnös fiu !

Szavaimat hallád ; eredj'
Válassz magadnak férfiut.
Ne legyek én az istenek
Előtt gáncsolt ; járj így fiam !»

Igy szólt lyányához a király
S helyeslék azt a vének is.
Rendelt neki mindent, a mi
Az utra kell s mondá : eredj !

Pirulva meghajolt a szüz,
Mint egy felénk remete-lyány,
Vevén atyja parancs-szavát
Kiment előlök szóttalan.

Arany kocsi-ra lépe föl,
Mellé böles vének ültenek,
Ment a királyi remeték
Gyönyörű szent-magányihoz.

A tisztos, agg vezeklőknek
Földig borulva meghajolt ;
Bejárta így magányukat
S meglátogatta sorba mind.

Fürdökön s más szent helyeken
Pazarlá kincsét a jeles
Brahmánok közt. Így járta föl
Mindenfelé a messzi tájt.

II.

Madrász urát, a jó királyt,
Meglátogatta Nárada.
Beszélgetésben ültek ők
Az udvar belső termiben.

Ekkorra ért szent helyeket
S magányokat följárva már
Az udvarhoz vissza megint
Szávítri és kísérete.

A szűz atyját és Náradát
Beszélgetésben lelve ott,
Fejével lábukhoz borult,
Üdvözlé mindkettőjüket.

Nárada. Hová járt a te gyermeked?
Most vissza honnan érkezett?
Mért nem adod már férjhez e
Gyönyörű lényt, leányodat?

Asvapati. «Épen ezért küldém el őt
S ez utjából jön vissza ím!
Hallgasd meg, nagy szent, őt magát
Kit választott ki ferjeül?

Te meg, szép gyermekem beszélj!
Atyjától bátorítva föl,
Míntha Isten sugallaná,
Ilyen szókat mond a leány:

«A sálvákon uralkodott
Egy jámbor és derék király,
Djumatszéna volt a neve;
Ez agg korában megvakult.

Hogy szemvilága elborult,
Egy régi ellensége meg
Rablá trónjától a királyt,
Kiesiny fia vak gyámolát.

Igy az apa, anya s fiu
Elmentek az erdőbe, hol
Egy rengetegnek mélyiben
Vezeklenek a jámborok.

Fia városban született,
S a szent erdön nőtt Szatjaván.
Őt választám lelkemben én
Ő lesz méltó férjem nekem!

Nárada. Oh jaj, király, milyen csapás!
Milyen botlást tett lyányod itt,
Hogy az erényes Szatjavánt
Választá el tudatlanul!

Igaz-beszédű atyja és
Igaz-szavu az anyja is:
Innen adák egyik nevét
A bölcsék, és ez Szatjaván.*)

S mert a lovakat kedveli,
S agyag lovat gyúr szüntelen,
Kifestve tarkán, színesen
Csitrásva**) lön másik neve.

Asvapati. Különbén hát értelmes-é,
Derék, dicső s türelmes-e,
Igazi hős-e Szatjaván?
Szereti-é az atyja őt?

Nárada. Dicsőséges, miként a nap;
Értelmes, mint Vrihaszpati;
Mint a nagy Indra, hős, erős;
És oly türelmes, mint a föld.

*) Szatjaván = igazságos;

**) Csitrásva = tarkalovú.

Asvapati. Adakozó-e Szatjaván?
Lelke ártatlan, tiszta-é?
Szép-é növése, alkata?
Kellemes-é tekintete?

Nárada. Mint Rantidéva,*) bőkezű;
Szíve jóságos, tiszta szív.
Igazmondó, miként Sivi,**)
A nagy usinara király.

És mint Jajáti, oly deli;
Szeme mosolygó, mint a hold.
Mint a két Asvin, oly remek
Djumatszéna erős fia.

Nyugodt, szelíd, hős dalia;
A szenvedélyit fékező,
Nyájias, szives, barátias,
Kitartó s fenkölt szellemű.

Aján őszinteség lakik,
Szívén szilárdság szüntelen . . .
Röviden így festik le őt
A jó, kegyes, bölcs remeték.

Asvapati. Minden erényben gazdagon
Rajzoltad őt, oh szent, nekem;
Mondd el tehát hibáit is;
Hadd tudjam ezt is, hogyha van.

Nárada. Valóban egy hibája van,
Mely párosul erényihez;
De e hibához semmi más
Nem fogható, nem mérhető.

*) Rantidéva, a hold-dynastia egyik királya, híres volt mesés gazdagságáról, bőkezűségéről és kegyességéről.

***) Sivről szépen jellemző történetet mondanak többször is el a nagy hindu eposzok. Nevezetesen, hogy egy ölyv elől hozzá menekülő galambnak védelmet ígért, s midőn az ölyv zsákmányát követelte tőle: saját húsából adott annak megfelelő részt kárpótlásul. — Usinara a nemzet neve, melyhez Sivi tartozott.

Egyetlen egy hibája van :
Mához egy évre Szatjaván
E portestet levetkezi
S végezve éltét sírba száll.

Asvapati. Eredj, Szávitri, menj hamar,
Válassz más férjet, gyermekem.
Ennek roppant hibája van,
Mely párosul erényihez.

Mint Nárada, az istenek
Vendége mondja, Szatjaván
Mához egy évre életét
Végezve, ifjan sírba száll.

Szávitri. Felettünk egyszer dönt a sors.
Egyszer megy férjhez a leány.*)
Egyszer szól atyja így : adom !
Ez a jók hármassal egyszerre.

Rövid vagy hosszú életű,
Ereynben gazdag vagy bűnös ;
Egyszer férjemmé vettem őt :
Nem választok másat soha !

Az eltökéllés léleké,
A nyelv csak szódba önti azt,
Cselekvés tetté érleli :
Igy hát a lélek itt a fő.

Nárada. Király, lányod' Szávitrinek
Gondolkodása szép s szilárd ;
Azért nemes, jó szándokát
Gátolni nem kell semmikép.

*) Tudniillik a hindu leány ; mert mint eléggé ismeretes, házassági törvényeik az özvegy nő és özvegy leány férjhez menését nem engedik meg ma sem.

Nincs senki másban oly erény,
Minőkkel Szatjaván ragyog.
Lyányodnak eljegyzése is
Tetszik nekem ezért, király!

Asvapati. Megdönthetetlen e beszéd,
A mit szólottál, mind igaz;
Akként fogom betölteni,
Hisz mesterem, nagyszent, te vagy!

Nárada. Hadd essék meg tehát, ne band,
Menyegzője Szávitrinek.
Magam pedig már távozom,
Legyen áldásom rajtatok!

Szól s égbe szállt az istenek
Vendége, a bölc s Nárada.
És a király nagy készülést
Tön lyánya menyegzőjéhez.

III.

Leánya menyegzőjire
Gondolt és készült a király.
Beszerzett minden házi szert
Méltón az ünnep fényéhez.

Öreg, kegyes brahmánjait
És áldozóit meghívá;
Igy egy jó-esillagu napon
Lyányával együtt utra kelt.

Az erdőségnek mélyiben
Djumatszéna lakához ért;
Brahmánokkal együtt gyalog
Ment a királyi bölc s elé.

Ott látta egy nagy szála-fa
Tövében a világtalan
Dicső királyt. Magában ült
A böles kusafü-pamlagon.

Királyi bölcsét illető
Módon köszönté a király
A szentet; majd halk-csendesen
Tudtul adá saját nevét.

Ez tisztelő helyet, ülést
S vendégajándékot kínált:
«Mi jó vezérelt erre?» — így
Kérdezte király a királyt.

Asvapati most rendben el
Sorolta szíve szándokát,
És Szatjavánra czélozón
Igy füzte szözatát tovább:

«Királyi böles! e szép leány
Szávitri, az én gyermekem.
Emeld fel őt törvény szerint
És tedd menyeddé oh dicső!»

Djumatszéna. Tróntól fosztva jövének mi e vadonba, hol
Vezeklünk szent lemondás és sanyar között.
E leány, ki nem erdő-lakásra érdemes,
Hogyan bírná el a magány gyötrelmeit?

Asvapati. Jó sors, bal sors örömet és bubánatát
Jól ismeri e leány és jól ismerem én.
Nem is való hozzánk, uram, ez a beszéd:
Minket szent elhatározás hozott ide.

Meghajlok im s barát gyanánt
Kérlek: ne öld meg e reményt!
Távolból ez hozott ide,
Ne utasíts el engemet.

Meltók vagyunk egymásra mi,
Egyenlőek rangunk, magunk :
Fogadd el a lyányt Szatjaván
Nejéül és menyül neked !

Djumatszéna. Ohajtottam már régen én
Rokonságodba jutni. Ám
Hogy elrablák országomat,
Nem mertem ezt remélni sem.

S imé ma régi óhajom,
Mit oly szeretve ápolék,
Beteljesül. Jer, szívesen
Látott vendégem vagy nekem !

Akkor a szent, erdőlakó
Vezeklőket begyűjti mind
És nászt ület szokás szerint
A két örvendő, agg király.

Asvapati hogy átadá
Lyányát s illő kíséretét,
Ment országába népivel
Roppant örömben, boldogan.

És Szatjaván, hogy megnyeré
Erénnyel ékes asszonyát,
Mint örvendett ! S örült a nő
Szíve-szerette férjinek.

Midőn az atyja távozott,
Lerakta minden ékszerét,
Vezeklőként veres ruhát
S háncs-öltönyt vett Szávitri fol.

Serény, szives figyelmivel
Szerény, önzetlen szívvel
Elleste mindig óhajok'
S kedvét lelé mindenkinek.

Napát gyöngéden ápolá,
 Árnyékkal óvta nyájasan.
 Ipát mérsékelt, bölcs szava
 S vallásos lelke vidítá.

Kedves, művelt beszéde; jó
 Kedélye és szerelme a
 Magánynak édes percziben
 Boldoggá tette férj-urát.

Igy éltek ott a szent magány
 Lakói boldog-csendesen.
 A szép idő gyorsan suhant
 A boldogok felett tova.

Hanem Szávitri félt epedt
 Állt sokszor nappal-éjjelen.
 A Nárada intése kő
 Teher gyanánt fektűt szivén.

IV.

Nap és hónap gyorsan suhant,
 S a szép időnek tűntivel
 Közel volt végre már a nap
 Hogy Szatjavánnak halni kell,

Mig napról napra számitá
 Szávitri a szálló időt,
 A Nárada beszéde kő
 Gyanánt nyomá mindig szivét.

«Negyed napon már halni fog»
 Így töprengett magában és
 Fogadást tett, hogy állni fog
 Három napig éj- és napon.

Hallván ez önkinzó szigort
 Busult nagyon a jó király;
 Szávitrihez indult s neki
 Hízelkedőleg így beszélt:

«Nagyon kemény a próba, mit
 Fölvállalál, szép gyermekem!
 Így állni három éjtszakán
 Alig-alig kibírható.»

Szávitri. Érttem ne aggódjál, atyám!
 Fogadtam ezt s ki is viszem.
 Az eltökéllés téve van,
 S az eltökéllés tett maga.

Djumatszéna. Törd meg fogadalmad — nem is
 Mernék ilyen tanácsolni. —
 «Hajtsd végre híven!» — e beszéd
 Illik inkább ajkamra is.

Djumatszéna, a böles király
 E szók után elhallgatott
 S Szávitri mozdulatlanul
 Állott elő oszlop gyanánt.

S már a halál előtti nap
 Elérkezett. — Szávitrinek,
 Mig álla rettegés között,
 Az éj gyászát növelve telt.

«Ma van halála napja», szólt
 S a fényes tűznek áldozott.
 De még előbb napköltekor
 Buzgón imádkozott soká.

A szent, agg vezeklők előtt
 Aztán ipa s napa előtt
 Sorjában illön meghajolt
 S kulcsolt kezzel némán megállt.

Megáldó jó mondásokat
Teljesülő szép áldomást
Mondtak reá a remeték
Mind, mind, kik az erdőt lakák.

«Ugy légyen, ámen!» suttogá
A gondolatban elmerült
Szávítri. — Így viszhangozott
Lelkében a sok üdv-ige.

Csak azt az órát várta már,
Csak azt a perczet látta már,
Mit Nárada mondott s szívéen
Fészkelte a gond s a rémület.

Szólta azután ipa, napa —
A mint magában álldogált —
Szólta a királyleányhoz ott
Becézve édes szókkal így:

«A fogadást, mit föltevél
Betöltéd, kedves, pontosan.
Most már itt az evés-ídő:
Erősítsd meg magad, egyél.»

Szávítri.

Ha majd nyugvóra száll a nap,
Akkor eszem, a mennyi kell.
Így tettem ezt magamba' föl
S határozott szándékom ez.

* * *

Mig ételről-miről beszélt
Szávítri ott szülőivel,
Fejszét vetett vállára s az
Erdő felé ment Szatjaván.

Szávítri szólta a férjéhez:
«Ne menj el, édesem, magad;
Én is megyek veled, hiszen
Megválni tőled nem tudok».

Szatjaván. Erdőn nem jártál még soha ;
Fárasztó lesz az ut, szívem. —
Bőjt és vezeklés megviselt —
Hogyan jönnél gyalog velem ?

Szávitri. A bőjttől bágyadt nem vagyok,
Fáradtságot nem érzek ;
S mivel erőm van járni, ne,
Ne is küldj vissza engemet !

Szatjaván. Ha hát erőd van járni: jer.
Ha kedved oly nagy: nem szegem.
De menj, szüleinknek köszönj,
Engem ne kárhoztassanak.

Ipa s napának meghajolt
S így szóla a széplelkű nő :
«Férjem az erdő mélyibe
Fát és gyümölcsöt szedni megy,

Nagyon szeretnék — jó ipam
S tisztos napam, ha elbocsát —
Szeretnék véle menni, mert
Ma tőle válni nem bírok.

A szent tűzhely számára megy
Hasgatni fát, kegyes fiad ;
Nem tarthatom föl ; — tartanám
Ha más okból indulna el.

Egy éve lesz, hogy nem valék
A szent magányon sem kívül —
Oh mint szeretném egyszer a
Virágos erdőt látni már !

Djumatszéna (nejéhez). Mióta atyja átadá
Nekem Szávitrit menyemül,
Nem emlékszem még semmire,
A mit Szávitri kért vala.

Teljen be mostan kedve hát
 A mit kíván, hadd nyerje meg —
 Hanem, fiam, légy óvatos,
 Az utról el ne bolygjatok. —

* * *

Mindkettő engedelmeiből
 Ment a dicsó nő férjivel.
 Mosolygás ült arczán, szemén,
 Szívében kétségbeesés.

S látá az erdőt, berkeket
 Ezer színben, virágosan. —
 Vadpáva-ének hangozott
 S viszhangozott mindenfelől. —

Tiszta vizü folyó futott,
 Virágos fővel a fa állt.
 «Nézd csak, Szávitri!» szólt a férj
 Nyájas beszéddel, biztatón.

De a feddhetlen szüntelen
 Férjét vigyázta, leste csak.
 A bölcs szavának hitt: ma kell
 A mondott perczen halnia.

Ballagtak így lassan tovább,
 Elöl a férj, nyomán a nő;
 Szíve majd megrepedt, midőn
 Eszébe az a percz jutott.

V.

Kettesbe' hát Szávitrivel
 Szedett gyümölcsöt Szatjaván. —
 Hogy a kosárja megtelett,
 Fejszével fákat hasgatott.

Mig hasgatá az ágakat
Nehéz fárasztó munka közt :
Veríték vert ki homlokán
S fejébe fájdalom nyilalt.

Kedves nejehez visszament
S lankadtságtól leverve szólt :
«A nagy nehéz munka miatt
Fejembe fájdalom nyilalt.

Mintha égnének tagjaim
S szívem lángtűzben állana ;
Szelid szavu Szávítri, én
Rosszul, nagyon rosszul vagyok ! —

Úgy érezem, hogy nyíl-özön
Jár át s hasgatja szét fejem.
Aludni vágynám, édesem,
Nincsen megállni már erőm.» —

Szávítri tüstént férjéhez
Futott és átkarolta őt.
Ölébe vonta izzadó
Fejét s a zöld fűben leült.

Aztán a Nárada szavát
Idézte vissza lelkibe
A napot, órát, perczeket
Számítgatá mind a kegyes.

Épp' a várt perczen tűnt fel egy
Vörös palástos férfiu,
Göndör haju, gyönyörű szép,
Oly fényben állott, mint a nap.

Sötétes sárga ; bal kezén
Lógott a rettentő hurok ;
Megállt Szatjaván oldalán
S a haldoklót nézé merőn.

Szávítri hogy meglátta, le
Tevé szépen a férj fejét.
Kulesolt kezekkel felszökött
S reszkető szívvel így beszélt:

«Isten vagy látom, érzem ;
Hisz alkatod nem emberi. '
Mondd meg nagy Isten, légy kegyes,
Ki vagy te, mondd, s miért jövel ?

Jama. Férjedhez hű valál, tudom ;
Szeretettel bőjtöt, áldozást. —
Szóba ezért állok veled ;
Tudd meg hát : én vagyok Jama.

Ferjednek élte elfogyott ;
Elhervad a királyi törzs.
Mégkötözöm, elviszem őt. ·
Tudd meg tehát, ezért jövék.

Szávítri. Mondják, hogy a követeid
Járnak körül az emberek ,
Fiaiért ; dicső király
Miért jöttél ide magad ?

Jama. E hűt, szépet, magasztosat,
Ezt az erények tengerét,
Nem vihetik el emberim !
Ezért jöttem ide magam.

* * *

És Szatjavánnak testiből
Hurokra vetve emberül
Erővel egy embert kivont,
Mint a hüvelykem, akkorát.

Kizsakadt rögtön élete,
Lélekezete megsemmisült ;
Veszteg feküdt a test ; a fény
S a kedvesség arczán letűnt.

Jama pedig megkötve jól
A lelket*) vitte dél felé.

És fájdalomtól törve ment
Jama nyomában mindenütt
Szávitri, a dicső leány,
A hűséges nő, szótlantul.

Jama. Térj vissza már, Szávitri; menj,
Temesd el férjed. Megtevéd,
A mivel tartoztál neki;
A meddig kell, kísérted őt.

Szávitri. A hová férjemet viszik,
Vagy a hová megy ő maga:
Oda kell menni nékem is;
Örök kötelességem ez.

Szerettem férjemet híven;
Szüleim mindig tisztelém;
Hűségem-, vezeklésimért
S kegyelmedből, örök király
Ne tiltsd meg ez utat nekem.

Mondják a bölcsek: a kivel
Hét lépést tettünk: jó barát.
A mit barátságából neked
Mondok, hallgasd meg, kérlek, azt:

Erdők mélyén vezeklenek a bölcsek;
S az erényt drága kincsnek hirdetik:
Igazságnak, hűségnek, menhelyöknek —
Legszebb virág ez égi kincs nekik!

Az emberek az égi üdvnek utját
Egynek érdeme révén keresik.
Nem is lehet másban találni, tudják —
Legszebb virág ez égi kincs nekik.**)

*) A hüvelknyi emberke (aṅguṣṭhamātrañ puruṣaṅ) volt a Sztajaván lelke; ezt viszi a halál istene dél felé, hol, hindu képzelet szerint, az ő birodalma van.

**) Föltűnő a keresztyén hang a Szávitri szájában úgy itt, mint

Jama. Térj vissza már; engem gyönyörre ragadott
Gyönyörű beszéded, szépen szótt szózatod.
Kérj tőlem akármit férjed éltén kívül,
Kérj bármilyen kegyet, dicső lény, teljesül.

Szavítri. Birodalmát veszté s erdők magányiban
Vezekel most vakon az en szegény ipam;
Szemfényét kapja meg, legyen dicső megint,
Ragyogjon, mint a nap ígért kegyed szerint.

Jama. Megadtam, nemes lény, teljesül a kegyem;
A mint ajkad mondá, minden akként legyen!
De már az ut miatt lábad ingadoz, a
Fáradtság összetör, térj vissza, menj haza!

Szavítri. Hogy fáradnék el én, mikor férjem velem?
A merre ő megyen, szilárdul követem.
Hová férjem viszed; árnyékul ott megyek;
Halld meg még e szavam, hallgasd meg ez egyet:

Ha a jók egyszer egymást föltalálták:
Testvér gyanánt egymással érzenek;
Örvendve zengik: Ez a szép barátság!
A jók körét az égiek megáldják:
Szeressék hát e kört a földiek!

Jama. Mi ajkadról eredt, magasztos volt a szó,
Értelmet éltető, lelket gazdagító . . .
Kérj újra bármit is, férjed éltén kívül
Kérj egy másik kegyet, dicső lény, teljesül.

hátrábbi beszédeiben. Adott is elég gondot a hindu és európai magyarázóknak. Nekem valószínűnek látszik, hogy amaz egy, kire a nő folyvást czéloz, maga Jama, a halál istene, kit mint igazság királyát (dharinarádzsa) gyakran dicsérettel emlegetnek. A költemény kapcsolata is megkívánja, hogy a mi szépet és jót Szávítri azou egyről, szent-ről, mond, azok Jamára vonatkozzanak. És Jama is önmagára érti. Csak így érthető Szávítri szavainak bűvös hatása. Mind e mellett marad e beszédekben homályos és megmagyarázhatatlan elég.

Szávítri. Kegyes, bölcs ipamnak birodalmát, a mint
Tudod is, elvették; add vissza azt megint.
Ne tántorogjon az erénynek ösvenyén
Az én nagy mesterem, e kegyet kérem én.

Jama. Megnyeri csakhamar birodalmát megén',
Nem tántorul soha erénynek ösvenyén.
Kivánságod betölt, a mit kértél, adom.
Térj vissza már, lever fáradtság s fájdalom.

Szávítri. Ki az ember fiát bilincsekre vered,
Lenyűgöztél, hová akarod, tereled,
S ezért kaptad neved, a fennen szárnyalót,
Jama nagy istenség, hallgasd meg még e szót:

Áldó szelidség tettben, gondolatban,
Védő vigyázat minden lény fölött,
Jót tenni embertársunkkal titokban:
A jóknak e nagy tiszte szent s örök.

Igy járnak rendszerint az emberek,
A gazdagok s világ fiai is:
Magasan áll a szent ezek felett,
Ez jót teszzen még ellenséggel is.

Jama. Mint szomjazónak a tisztán szökő patak,
Olyan nekem a szó, mely ajkadról fakad.
Kérj valamit megint, dicső, csak Szatjaván
Éltét ne kérd; meg lesz, a mit szived kíván.

Szávítri. Apám, a föld ura, utódokért eped,
Adj néki magzatot, száz fiú-gyermeket,
Család-öregbitőt, vénsége gyámjait . . .
Ezt kérem most kegyül, s ez lesz a harmadik.

Jama. Család-öregbitő, dicsőséges fia
Apádnak száz leszen, korát gyámolnia!
Nemes királyleány, vágyad tölt ujolag:
Térj vissza, lásd, nagyon messzire vitt utad.

Szávítri. A hol férjem közel, nincs messze az az ut,
Mehetsz te bárhová, lelkem nyomodba' fut;
S míg így szállunk, megyünk: szavam főlemelem,
Hallgasd beszédemet kegyelmes Istenem!

Vivaszvatnak vagy te ragyogó magzata,
Ezért lett királyi neved Vajvaszvata.
Egyenlő jog szerint hajtod a népeket,
Igazság királya ezért lett a neved.

Megbízni ugy magunkban sem lehet,
A mennyire megbízhatunk a jókban:
Ezért mindenfelől csak szeretet
Övezi a jót, a szentet valóban.

Szeretni minden lényt, minden teremtményt,
Ebből fakad a tiszta vonzalom
Igy ébredesz, kivált a jókhoz önkényt
Mindenkiben gyermeki bizalom.

Jama. Gyönyörűséges nő, beszéded elragadt;
Nem hallottam soha, soha ily szavakat.
Lelkem gyönyörbe ring; ez élten kívül egy
Kegyet kérhetsz megint negyedikül s eredj!

Szávítri. Méhem gyümölcszeként Szatjavántól nekem
Adj magzatot, legyen száz fiu-gyermekem.
Család-öregbitők, erősek, deliek;
Kegyül add most nekem ezt a negyediket.

Jama. Lesz száz derék fiad, család-öregbitő
Öröm-szerző, deli, hatalmas és dicső.
De terj meg végre már, messze jövel nagyon,
Látod az ut lever s megtör a fájdalom.

Szávítri. Erény utján járnak a jók örökké,
Boldogságuk' nem bántja senki sem.
Áldás kíséri a jók összejöttét;
Nem is tudják, hogy mi a félelem.

Igazsággal vezérlik a napot,
 Kegyességökkel őrzik ök a földet;
 Megalkoták a tegnap s holnapot,
 Enyhítgetik sebét a szenvedőknek.

«A jók előtt igen kedvelt ez élet»
 E gondolattal járnak fényesen;
 Bajában mást szeretettel segelnék;
 Nem számítanak viszont jótettre sem.

Ki jókkal jót teszen: nem vész jutalma,
 Nem vész értékben és emlékezésben;
 S mivel a jókat mindig ez sugallja,
 Ezert ök gondviselők földön-égen!

Jama. Lelket bilincselő ajkad minél tovább
 Árasztja a szentség s a bölcsesség szavát,
 Annál nagyobbra hág gyönyöröm, égi lány!
 Kérj, kérd mi legmagasb, a mit lelked kíván.

Szávitrí. Oh Jama, mint előbb, fényes ajándokod
 Igaz jóságban most meg nem fogyatkozott;
 Kérlek tehát: add meg Szatjaván életét:
 Meg vagyok halva én, ha férjem elvevéd!

Nem kell a boldogság férjem nélkül nekem,
 Nem kell a fényes ég férjem nélkül nekem,
 Nem kell az üdvösség férjem nélkül nekem!...
 Nem bírok élni én, ha férjem nincs velem!

Adtál kegyelmesen száz fiu-gyermeket,
 S elvennéd, elvinnéd most tőlem férjemet?
 Add vissza életét: csak így lehet való,
 A melylyel magzatot adtál nekem, a szó!

«Legyen!» meghatva szólt Jama
 És a hurkot megoldozá.
 Örült a jog királya és
 Örvendve szólt Szávitríhez:

Férjed szabad lett, üdv neked,
Családodnak szemfénye, te!
Férjed egészségben virul,
Szerencsés és boldog leszen.

Negyszáz évet fog élni még
Szentség s igazságban veled.
Magas dicsőség vár reá
E földön már hűségeért.

Száz hős fiut fog nemzeni
Veled a boldog Szatjaván;
Megannyi mind királyi faj —
Fiak s fiaknak fiai.

Neved fogják viselni sok
Évszázak és ezrek során.
Apádnak is örömeül
Születni fog száz hős fia.

Málaviról*) a Málavák
Neve örökre fenmarad.
Testvérid is királyi faj
S dicsők lesznek firól-fira!»

* * *

Kegyét hogy ráhalmozta és
Szávitrit visszatéríté,
Birodalmába ment megint
Az igazság nagy Istene.

Szávitri is, hogy megnyeré
Férjét megint s eltűnt Jama:
Ment oda, hol férje feküdt
Halványan és élettelen.

*) Málavi a Szávitri anyjának neve.

A földön ott terült a test.
Hozzá lépett, megfogta és
Keblére vonta a fejet
S leült a földre csendesen.

Föleszmélt lassan Szatjaván,
S mintha nagy utról jönne meg:
Gyöngéden nézdelé soká
Szávítrit és szólt végre így:

«Soká aludtam, ah, nagyon!
Mért nem költél fel, édesem?
Hová lett az a férfi, ki
Magával vonszolt engemet?»

Szávítri.

Soká aludtál keblemen
Valóban, oh nemes király!
Eltűnt a szörnyű Isten, az
Embert bilincselő Jama.

Fáradtságtól megpihenél,
Elmult az álom s lankadás.
Kelj fel, ha fel birsch állani,
Lásd már az éj a földre jött.

Mint könnyű álomból kelő
Eszméletére tért s körül
Minden tájat, erdőutat
Megnézve jól, szólt Szatjaván:

«Gyümölcsöt szedni jöttem én
Veled ki, karcsu kedvesem;
És míg a fát itt hasgatám, a
Fejembe fájdalom nyilalt.

Minthogy gyötört a fájdalom
S nem bírtam állni lábamon:
Elaludtam a kebleden;
Emlékezem minderre jól!

Fejemnél míg te örködél,
 Álom rablá el lelkemet:
 Láttam egy barna férfiut,
 Rettenetést, hatalmasat.

Ha valamit tudsz róla, szólj;
 Mondd meg, ki volt e férfiu?
 Álmomban láttam-é csupán,
 Avagy valóban megjelent?

Szávítri monda: «Nézd az éj
 Sötét színt von magára már.
 Holnap, a mi történt velünk,
 Mind elbeszélem, jó uram!

Kelj föl. Téged megáldá ég,
 Hanem szülőinket tekintsd;
 Sötéten jó az éjtszaka,
 Lettűnt a nap, a fény-adó.

Zsákmány után üvöltve jár
 Körül az éj vándor hada. —
 Haraszt csörren, lombok között
 Törtetve ront a kósza vad.

Sakál rohan vonítva el
 Délszagnak és nyugot felé,
 Félelmes éneket ívölt;
 Reszket, ha hallom, a szívem.»

Szatjaván. Sötéten rá feküdt az éj,
 Borzalmas az erdő-vadon.
 Nem ismered meg az utat,
 És nem vagy képes járni sem.

Szávítri. Erdő-égés esett ma ott
 Hol égve egy szál fölnyulik,
 Olykor, ha szellő szítja, még
 Lobbot vet az izzó üszök.

Megyek, hozok onnan tüzet,
Lángot szítok szövetnekül;
Van száraz ág itt bőviben,
Oszlasd el aggodalmidat.

S ha nem vagy képes jönni ma:
— Látom beteg és gyöngé vagy,
Az útat meg nem ismered,
Mivel éj fődte bé a tájt —:

Akkor menjünk holnap korán,
Ha az erdő derülni kezd.
Töltsük, ha úgy tetszik neked,
Háljunk meg, töltsük itt az éjt.

Szatjavan. Nem; főfájásom elmaradt,
Jól érzem minden tagom.
Nagyon szeretnék -- ha jöhetsz --
Apám- s anyámhoz jutni már.

Nem tértem a magányba én
Még alkonyat után soha;
Anyám nem engedett hazúl,
Ha már az est közelgetett.

Ha nappal eltávozom is:
Aggódik két öreg szülém;
A szent-magány lakóival
Atyám kerestet mindenütt.

Apám s anyám késése mért
Gyakran veté szememre már:
«Nagyon soká jöttél, fiam!»
S hangjok bánattól reszketett.

«Mi lesz velök ma nélkülem?»
Fejemben mindig ez forog.
Ha nem látnak magok körül:
Aggályok mind magasbra hág!

Fölkelt gyakran két jó szülém
 S hozzám az éjnek csendiben
 Szeretettel, bánatosan
 Így szólt a kedves két öreg:

«Elhagyva téled, gyermekem,
 Nem élünk mi egy perczig is.
 Fiam, a meddig élsz te: lásd,
 Addig biztos csak életünk.

Te vagy öreg, vak szüleid
 Gyámja, családod oszlopa:
 Téled várunk mi ápolást,
 Dicsőséget, utódokat».

Anyám elaggott és apám
 Vak. Én volnék a gyámoluk.
 Mi lesz velök, ha engemet
 Magok körül nem tudnak ott?

Megátkozom az álmat is,
 A mely miatt atyám, a vak,
 S anyám, az áldott jó anya,
 Ily aggodalmat értenek.

S aggódni voltam kénytelen
 Keserves bánatban magam.
 Hiszen apám s anyám ne'kül
 Én élni képes nem vagyok.

Bizonyynyal most világtalan
 Atyám az én hol-létemet
 Az erdőnek lakóitól
 Zavart lélekkel kérdezi.

Magamért nem panaszlánék,
 Atyám sajnálom jobban és
 Anyámat a hű, drága nőt,
 A gyöngédet s erőtelent.

Miattam mennyi bánkodást
 S gyötrelmet kell ma látniok . . .
 Éltekbe oltva életem
 S ők tölem várnak ápolást.

Igy szólt a jó, a hű fiú,
 Szemefénye szüleinek,
 S mindkét kezét fölnyujtva sírt
 Fájdalmában keservesen.

Bánatban elborúlva hogy
 Szávitri látta Szatjavánt
 Könnyet törölt két szép szemén
 S buzgóan így imádkozott :

«Ha érdemem van ; böjttőlék,
 Adakoztam s áldoztam : oh
 Legyen szerencsés ez az éj
 Iyam-, napam- s férjemnek is!

Nem emlékszem, hogy ajkamon
 Hazug szó csendült volna el :
 Ez igazság őrizze meg
 Szüleimet ma boldogan !

Szatjaván. Szeretném látni szüleim ;
 Szávitri, induljunk legitt,
 Szüleimet ha nem lelem
 Minél előbb és bútan :
 Nem bírok élni, édesem,
 Valóban elvesztem magam.

Ha lelked vonz ereny felé ;
 Ha óhajtod, hogy éljek én ;
 Kedvemre tenni hogyha vágysz :
 Jer a kedves magányba, jer !

Felállt Szávitri ültiből,
 Haját csomóba göngyölé,
 Karjával majd átfogva föl-
 Segélte gyöngé férj-urát.

Föláll talpra Szatjaván,
 Megsimogatta tagjait,
 S körülhordván tekintetét
 Kosárján megakadt szeme.

Szólott hozzá Szávitri : «A
 Gyümölcsért holnap érte jösz
 De mostan vedelmünkre a
 Fejszét kezemben elviszem».

Férjének bal kezét a bal
 Vállára nyugtatá a nő,
 S jobbával átkarolva őt
 Mentek, ballagtak csendesen.

Szatjaván. Jártam már gyakran, édes, itt
 S az utakat jól ismerem :
 A holdnak a fák lombjain
 Átszűrődő sugárinál

Látom az ösvényt, hol jövénk
 S a tisztást, hol gyümölcsöket
 Szedtünk ; ne késsünk édesem,
 Kövessük ez utat megint.

Ott a palása fa alatt
 Az ösvény két fele szegül,
 A melyik éjszagnak viszen,
 Azon menjünk, menjünk hamar.

Egészséges, erős vagyok . . .
 Vágyom szüleim látni már.
 Így szólt sietve és haladt
 Gyorsan a szent magány felé.

VI.

Ekkorra Djumatszéna már
Ifjult erőben megkapá
Szemfényét is; világosan
Tisztán látott mindent megint.

Fia miatt aggodalom
S bú fogta el; aggódva járt
Nejével Sajvjával együtt
A szent magányokban körül.

Magányokat, erdőt, folyót
Minden fürdő helyet bejárt;
Barangoltak az éjtszakán
Ketten, a férj s hű feleség.

Ha csörrent egy bokor közel
Figyelve kezdtek lesni rá
S találgatólag szóltak: «Ott
Jön tán Szávitri s Szatjaván».

Tüskén-bokron hatoltak át,
Seb és vér fődte lábukat;
Tövistől tépve ész ne'kül
Futkostak majdnem tétova.

Odamentek a remeték,
A szent magányokban lakók,
Körülfogták, vigasztalák
S elvezették őket haza.

Otthon Djumatszénát s nejét
Körülfogták böles öregek
S földeríték kedélyöket
Ős királyok regéivel.

Hanem midőn kedves fiok
Gyermekkori élményeit
Idézték emlékökbe föl:
Lelkök levert, bús lett megint.

Kitört bútól sajtolva a
Panasznak hangja keserűn:
«Oh jaj, fiam, hová levél?
Jaj drága nő, hol vagy te most?»

Látnok brahmánok ekkor így
Mondtak nekik vigasztalást:

Első. «A mint neje, Szávítri, szent
Vezekléssel, szigorral és
Kegyességével tündököl:
Oly igazán él Szatjaván!

Második. «A Vedát s Angát forгатám,
A nagy vezeklest végezém;
Mint ifju szentül és szüzen
Éltem, ápoltam szent tüzet.

Betöltém fogadalmimat,
Mindet; bőjtöltem szigorún,
Csak szellel élve nagy-szüken;
A mint kívánja szent parancs.

E vezeklésből ismerek
Minden jövöt es származót.
Halld az igazságnak szavát:
Él Szatjaván, él Szatjaván!»

Harmadik. «A mint nekem eszmelve még
Soha hamis, hazug beszéd
Nem lebbent ajkaimrul el:
Oly igazán él Szatjaván!»

Negyedik. «A mint neje, Szávitri, jó
Jegyekkel meg van áldva, mik
Özvegységtől megőrzik őt:
Oly igazán él Sztatjován!»

Otödik. «A mint neje, Szávitri, szent
Vezekléssel, szigorral és
Kegyességével tündököl:
Oly igazán él Sztatjován!»

Hatodik. «A mint látásod visszatért!
A mint Szávitri hiven élt;
S bőjtölt megvonva ételét:
Oly igazán él Sztatjován!»

Hetedik. «A mint e szent-magány körül
Madár dalol s szökell a vad;
S királyi éltet élsz magad:
Oly igazán él Sztatjován!»

Nyolczadik. «A mint fiad erénnyel és
Jegyekkel van megáldva, mik
Éltét hosszan megőrizik:
Oly igazán él Sztatjován!»

* * *

Igaz szavu bölcsek jeles
Vigasztaló beszédein
Merengve ült a bús király,
Ült némán, mozdulatlanul.

E pillanatban ért a nő
S a férj — Szávitri, Sztatjován —
A szent-magányhoz éj alatt
S örvendve léptek bé oda.

A brahmánok. «Ha látjuk, oh dieső király,
Hogy vissza nyerted jó fiad,
S szemed világa újra ép:
Bámulva kérdjük sorsodat.

Kedves fiad megérkezett ;
 Szávitrijét szemléllheted ;
 Szemed világát megnyeréd :
 Háromszorosan áld ma ég !

Nincs semmi kétségünk : a mint
 Megmondtuk, minden úgy leszen.
 Szerencséd újra fölvirul
 S folyvást magasb-magasbra hág !»

A bölcs brahmánok ekkoron
 Fölgyújtották a szent tüzet,
 S Djumatszéna, a föld ura,
 Köré rendben leültenek.

Mindnyájan az erdő-lakók,
 Ott ülve a király körül,
 Kíváncsian kérdezeték
 Sorsáról a király fiát.

«Mért nem jöttél előbb haza
 Feleségeddel, oh uram ?
 Mért jössz így, késő éjtszakán ?
 Mi volt utadban gátoló ?

Apád, anyád s mindannyian
 Magunk is búban bánkodánk,
 Nem tudtuk, hogy hová levél ;
 Kérünk hát, mondd el ezt nekünk !»

Szatjaván. Atyámnak engedelmitől
 Elmentem én Szávitrirel
 S míg az erdön fát hasgaték,
 Fejembe fájdalom nyilalt.

Aludtam, úgy rémlik, soká
 Aludtam mélyen, kínosan.
 Oly hosszú ideig előbb
 Nem aludtam talán soha.

De hát ezért kedveseim,
Nincsen miért aggódnok !
Ezért jöttem későn csak is ;
Nincs annak semmi más oka !»

« Atyád Djumatszén megnyeré
Szeme világát hirtelen ;
Okát ennek te nem tudod,
Szávítri mondja tán el ezt.

Mondd el nekünk Szávítri, hisz
Ismersz te multat és jövőt.
Tudom Szávítri vagy te, mint
Szávítri istennő, dicső !»

Szávítri. Ugy van, a mint sejtitek is,
Tudásotok nem helytelen ;
Titkolni való benne nincs,
Halljátok, elmondom tehát :

Férjem halálát Nárada
Előre megmondá nekem.
Épen ma jött a napja meg,
Azért nem hagyhattam ma el.

Midőn aludt, szemlátomást
Eljött Jama cselédlével
S az ösök-lakta honba őt
Hurokra vetve elvivé.

Én az Istent magasztaló,
Igaz beszéddel követém ;
S jutalmul, halljátok, viszont
Ő öt kegyet nyújtott nekem :

Ipamnak a birodalmát
És szeme fényét vissz' adá,
Igért apámnak száz fiat
S száz fiu-gyermeket nekem ;

S megadta férjem életét,
Négyszáz évesre nyujtva azt.
Hisz Szatjavánnak élteért
Tettem nagy fogadalmitat.

Elmondtam ezzel az okot
Részletesen nektek imé,
Fényes jövőt miként hozott
Reám a tenger fájdalom.

A bölcsék. «Családodnak vihar-tördelte és sötét
Mélység fenekére hanyatlott törzsökét
Kegyesség s hűséggel fölvirágoztatád,
Fölemelled fajod alá dőlt oszlopát.»

VII.

Midőn letelt az éjtszaka
S a nap korongja égre szállt :
Begyültek mind a remeték
Reggeli áldozás után.

S nem győzték a bölcs férfiak
Djumatszéna előtt menyét
Magasztos éltét, végzetét
Dicsérni, fennen áldani.

Ekkor Salvából számosan
Jöttek a hű alattvalók ;
Tudatják, hogy tanácsosa
Megölte régi ellenét.

Kik ezt hallották : jöttenek
Tudatni mind, hogyan veszett
El a bitorló és fia,
Hogy' veretett szét serege.

Egy érzelem hatotta át
 A népet jó királyaért :
 «Látó avagy világtalan :
 Királyunk ő leszen csupán!»

Ilyen végzéssel jöttek ök
 A nép vidám küldöttiként ;
 Jött a kocsiknak tábora,
 S a négy-osztályu hadsereg.

«Üdv, üdv neked! Jöjj, oh király,
 Országodban vár diadal!
 Foglald el régi örököd,
 Atyád s az ősök trónusát!»

Midőn pedig látták, hogy a
 Király lát és megifjodott :
 Földig borultak fővel és
 Szemök csodálva nagyra nyilt.

És végre a magányt lakó
 Öreg, bölcs vezeklők előtt
 Meghajlott mélyen a király
 S tisztelve országába tért.

Sájjával és Szávítrivel
 Egy ragyogó, magas kocsin,
 Mit a vidám nép vont maga
 Sereggel védve ment haza.

Sok, sok idő eltűntivel
 Szávítri szült utódokat :
 Szült száz derék, deli fiut
 Család- s hírnév-öregbitőt.

Hasonlóan testvéri is
 Lőnek, száz hős, derék fiu,
 Kiket királyi anyja szült
 Málavi Asvapatinak.

E gyönyörű kis naiv regét a Kossovicz pétervári szöveg kiadása után fordítottam magyarra. Bopp is kiadta régebben még e darab szanszkrit szövegét, de azt megkerítenem semmi áron nem sikerült. Mióta a magyar fordítás készen várta a kinyomatást, jelent meg H. C. Kellnernek *Sávitrije* (Leipzig, 1888.) bőséges jegyzettel. Én e kiadást időközben megpróbáltam a magyar fordítás előnyére értékesíteni, de meggyőződtem arról, hogy a Kossovicz szövege alkalmasabb és méltóbb a követésre, így aztán alig módosítottam a fordításomat, mindössze egy pár helyen az új kiadás szerint. Azzal azonban tartozom számolni, hogy néhány ismételő és majdnem semmit sem mondó versszakot, mely minden kiadásban meg van, én önkényesen elhagytam.

Szanszkritből

FIÓK KÁROLY.